

Бривко Микола

Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили»

доктор філософії;

Почесний краєзнавець Донеччини

САВУР-МОГИЛА ЯК ОБ'ЄКТ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ БОРОТЬБИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ

Ключові слова: усні спогади, висота, Савур-Могила, війна, 1943, 2014.

Keywords: verbal flashbacks, height, Savur-Mohyla, war, 1943, 2014.

Україна, боронячись проти воєнної агресії з боку Російської Федерації, водночас протистоїть і спотворенню історичної дійсності та пам'яті, яке все активніше спостерігається не тільки на глобальному рівні, а й у локальному з боку путінського режиму і його маріонеток. Певну показовість у цьому протистоянні має висота Савур-Могила (Донецька область), яка є не тільки значною національною історико-меморіальною пам'яткою, а й індикатором репрезентативності національної ідентичності і своєрідним сакральним місцем як для України, так і для так званої «ДНР» чи Російській Федерації, що в певному сенсі ґрунтується на тезах В. Путіна про історичну єдність росіян та українців та тими воєнними подіями, які відбувалися на висоті у 1943 та 2014 роках.

Водночас попри певний дуалізм у сприйнятті історичного минулого, насамперед на Донеччині, висота Савур-Могила виступає передусім символом героїчної боротьби саме українського народу проти загарбників від доби козаччини до сьогодення, що дуже яскраво демонструють нам події 1943 та 2014 років.

А відтак сьогодні є актуальним вивчення свідчень і спогадів очевидців штурму висоти Савур-Могили як 1943, так і 2014 року для більшого розуміння важливості того стратегічного значення, яке вона відіграла під час воєнних дій у тому чи іншому часовому просторі, а також для протидії спотворенню історичної дійсності і пам'яті з боку російського режиму сьогодні.

І хоча про героїчне минуле висоти ми знаємо з чисельних передусім козацьких легенд, пісень та дум, по-справжньому відомою висота стала під час подій німецько-радянської війни 1941–1945 рр., а саме під час прориву Міус-фронту у 1943 році, коли радянськи війська тричі намагалися прорвати німецькі укріплення, і одною з головних перешкод для них була саме висота 277,9 м – «Савур-Могила».

Вирішальною для успішного штурму висоти стала ніч із 29 на 30 серпня 1943 року, коли група розвідників із 17 бійців на чолі з молодшим лейтенантом Георгієм Петровичем Шевченком непомітно усунули ворогів на вершині, створивши в такий спосіб невеликий плацдарм для подальшого наступу військ. Учасник цього старшина Сергій Коробльов згадує про ці події так: *«Вогонь нашої артилерії й авіації змусив німців покинути вершину й зайняти оборону нижче, на скатах. [...] Ми рухались непомітно, під покровом темноти. От і кулемети противника. Одна з груп зі мною підкралася до лівого кулемету, інша на чолі з молодшим лейтенантом Шевченко до правого. Зняли ворожих кулеметників й побігли наверх. Невдовзі зустріли німецьких кулеметників. Дали по ним коротку чергу, ті з криками розбіглися. От й вершина Саур-Могила – уся в воронках й*

розщелинах. [...] Німці намагалися нас взяти й зліва й справа, обстрілювали зі самохідних гармат й танків. Але нічого у них не виходило. [...] Підпускали ближче й били на вибір. Так ми билися до 12 годин – поки не підійшли наші основні сили...» [1, с. 103; 2, с. 2]. Цей фрагмент дуже показово демонструє нам не тільки героїзм бійців, а й важливість чіткого планування для успішного захоплення, і головне – утримання цієї висоти.

Певна схожість спостерігалася і під час боїв за висоту у 2014 році, бо вона, як і раніше, відігравала важливе значення у військових планах обох сторін. 7 червня 2014 року висота була зайнята бойовиками на чолі з Олександром Ходорковським, і вже 12 червня українські війська здійснили перший штурм висоти. Проте лише 7 серпня українські бійці змогли захопити висоту Савур-Могила. Боець із позивним «06-й» так згадував про цей бій: *«Ворог бився запекло, до останнього. Наші хлопці заходили з двох боків групами. Спочатку найбільше “перепало” десантникам з 25-ки. Вони вимушені були відступити і не взяли б висоту, якби командир не підняв своїх хлопців і особисто не повів їх в атаку знову...» [3].*

Водночас загроза з боку українських військ, які контролювали Савур-Могила, була миттєво оцінена, і на штурм висоти були стягнуті значні сили, у тому числі й артилерія. Зокрема, десантник 25-ї бригади Денис Міщенко згадував: *«...російська артилерія громила нас цілодобово. Це було пекло» [4].*

Постійні обстріли з трьох боків з кожним днем ставали щільнішими, відбувалися постійні штурми російських військ і ополченців ДНР. В середині серпня стало очевидно, що бійцям на висоті необхідне суттєве підкріплення. Фактично саму висоту обороняли орієнтовно десять добровольців на чолі з полковником Ігорем Гордійчуком. Про ці останні дні оборони і спроби прориву українських сил на допомогу захисникам висоти підполковник Олександр Мельниченко («Сокіл») згадував так: *«Раптом приїхали хлопці на вантажівці L-200. Вони проскочили через зайняте село Петровське. Сепари дуже здивувались від такого нахабства. [...] по суті, ми там були наодинці. Фізично знищити бойовиків ми не могли, покращити положення своїх військ ми не могли. Ми могли тільки загинути...» [5].*

Тільки 26 серпня 2014 року висоту знову захопили збройні сили ДНР і російські військові, а українські військові змушені були відступити.

Загалом же, аналізуючи бої за висоту Савур-Могила, можна знайти певну історичну схожість, зокрема те, що висоту ніколи не штурмували великими силами, про що вказували як українські чи радянські бійці, так і їх супротивники. До того ж не можна не враховувати і того факту, що без ґрунтовної підготовки та потужної вогневої підтримки утримати й захопити висоту майже неможливо. І це яскраво нам демонструють запеклі бої як у 1943, так і у 2014 роках.

І хоча зараз висота Савур-Могила знаходиться на окупованій території, вона залишається насамперед символом героїзму та своєрідним об'єктом репрезентативності саме боротьби проти загарбників українського народу.

Джерела та література

1. Безуглый И. Ф., Воскресенский В. Г., Тузов А. В. В боях мужали гвардейцы. *Донбасс. Год 1943: Воспоминания участников Донбасской наступательной операции в годы Великой Отечественной войны* / сост. Г. В. Тепляков. Донецк: Донбасс, 1980. 191 с.

2. Прудников Ф. И. Здесь мужество с боями проходило. *Ленинская правда*. 1967. 8 сентября. С. 2.
3. Гайо О. Як 51-ша бригада Савур-Могилу боронила. *Інформаційний сайт Західної Волині «Буг»*. URL: <http://bug.org.ua/article/yak-51-sha-bryhada-savur-mohylu-boronyla-38559/>
4. Дубченко І. Полковник Сумрак та герої Савур-Могилу. *Народна республіка*. URL: <https://medium.com/@nastupna/sumrak-ffc31e059db2>
5. Жирохов М. Схватка за Саур-Могилу. *Ліга.net*. 2016. URL: http://www.liga.net/projects/saur_mogila/

Васильєв Євгеній

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Ключові слова: *військове капеланство, капеланська служба, інституалізація, російсько-українська війна.*

Keywords: *military chaplaincy, chaplain service, institutionalization, Russian-Ukrainian war.*

Інститут військового капеланства сьогодні відіграє важливу роль у підтримці воїнів Збройних Сил України. Його формування відбувалося в часи незалежності України, водночас гібридна війна Росії на Сході України 2014 р. стала поштовхом для подальшої реорганізації діяльності військових духівників, підведення законодавчої бази під їхню діяльність, перетворення капеланства на важливий складник морально-психологічної підтримки воїнів.

Визначення і характеристика етапів розвитку інституту військового капеланства у незалежній Україні дасть змогу краще зрозуміти специфіку його розбудови та функціонування на сучасному етапі, спрогнозувати шляхи подальшої інституалізації. Цьому питанню приділено увагу таких авторів: Р. Делятинський, В. Гоголь, І. Пилипів, О. Саган, І. Гарат [2; 3; 5]. Специфікою історіографічної бази є те, що частина праць написані у співавторстві філософами, релігієзнавцями та особами духовного сану, часто капеланами, які мають практичний досвід у відповідній сфері [5].

У період незалежності України капеланська служба у війську пройшла ряд етапів розвитку. Науковці І. Пилипів, В. Гоголь та Р. Делятинський пропонують періодизацію становлення інституту військового капеланства в незалежній Україні за такими ключовими етапами [2, с. 26–32; 3, с. 132]:

1) на початковому етапі (1991–2008 рр.) ініціатива щодо створення капеланської служби виходила як від Церков, так і від представників армії, але бракувало законодавчого регулювання;

2) на другому етапі розвитку інституту військового капеланства в Україні (2008–2014 рр.) було розроблено та імплементовано ряд нормативних актів державної влади, направлених на розбудову співробітництва з Церквами у сфері капеланства;

3) третій етап розвитку військового капеланства в Україні (2014–2016 рр.) був пов'язаний з необхідністю протидії воєнній агресії з боку Росії та вироблен-